

407. Valkó, Tőpart

(Pest megye) Szk, Á

Az 1686 hrsz. telek a Valkó és Vácszentlászló között elterülő horgásztó feletti Kásatető nevű, nagyjából K-Ny-i irányú dombvonulaton helyezkedik el, két ismert régészeti lelőhely (Valkó 13. lh., Vácszentlászló 6. lh.) között. Mindkét lelőhelyről neolit, bronzkori és szarmata kerámia ismert terepbejárásból. Az alábbiakban ismertetett kibontakozó lelőhely mindkettőhöz tartozhat, illetve összeköttetést teremthet a kásatetői földvár (13. lh.) és előtere között.

2004-ben leletmentést végeztünk a helyszínen, ahol egy lengyeli kultúrához tartozó sír került elő, és az árok oldalában ugyancsak neolit cserepekkel datált vékony kultúrréteget észleltünk.

2005 márciusában a házalap tervezett bővítése miatt újabb feltárást kellett elvégezni. Ennek során további 3 objektum került elő: 2 valószínűleg szkíta gödör, amelyet kézzel formált és jól iszapolt szürke kerámia jellemzett, valamint egy Árpád-kori földbe mélyített ház részlete. ÉK-i sarkában átégett tapasztás(tűzhely)-maradvány került elő, betöltésében nagy mennyiségű őrlőkő- és terméskőtöredék. Néhány korongolt, tűzdelt díszítésű cserép datálja.

Munkatársak: Fekete Zoltán, Rácz Tibor, Patay Róbert régészek, Jakab Attila régészhallgató, Szabó Sándor ásatási technikus, Érdi Benedek geodéta.

KULCSÁR VALÉRIA

408. Vanyarc, Szlovácka-dolina

(Nógrád megye) Pa

A Szlovácka-dolina és a Cesz-dolina közti dombtetőn folytatott ásatás során 2005. júliusban két hét alatt 25 m²-t tártunk fel, melynek kétharmadán középső paleolitikus kultúrréteg részletét bontottuk ki. A leletek a korábbi tapasztalatoknak megfelelően a felszín alatt 60–80 cm-rel, vörösbarna, repedezett agyagban feküdtek; egy helyen 110 cm mélységben elértük a mállott mészkövet. A megmunkált eszközök mellett mintegy 800 szilánk és pattinték, illetve néhány faszénzsemcse került elő. A leletek helyi limnokvarcitből, üveges kvarcporfirből, illetve kvarcitből készültek.

Munkatársak: Nagy Gábor, Tóth Zsuzsa és Zandler Krisztián egyetemi hallgatók, László Orsolya antropológus.

MARKÓ ANDRÁS

409. Vasegerszeg, Hermina tábla

(Vas megye) Ó, Ú

Az épülő 400 kV-os Győr–Szombathely távvezeték 172. sz. oszlopának helyén (Hrsz.: 0128/2) egy patakmedertől Ny-ra, egy széles, lapos háton a korábbi terepbejárások alkalmával őskori kerámia került elő (1. lh.). A 2005. júniusi kutatás során kb. egy 14×14 m-es területen néhány jellegtelen őskori kerámiatöredéken kívül más régészeti jelenséget nem figyeltünk meg.

A 173. sz. oszlophelytől (Hrsz.: 0140/8) K-re, a Körispatak irányában több római kerámiatöredék is előke-

rült (2. lh.). Júniusban egy kb. 9×10 m-es területen folyt kutatás. Egy U átmetszetű, nem túl mély árok került elő, leletanyaga nem volt. Betöltése alapján feltételezzük, hogy újkori lehetett.

A 175. sz. oszlophely a Köris-pataktól Ny-ra, a medret követő teraszon található, egy alig-alig kiemelkedő, kissé laposabb dombon (3. lh.). Júniusban a kutatás egy kb. 9×10 m-es területen folyt. Nem került elő objektum, csak néhány kavicsal soványított, vöröses színű, rosszul égetett, rossz megtartású, jellegtelen kerámiatöredék.

FARKAS CSILLA

410. Vasvár, Cigányszer

(Vas megye) Kk, Kú

Vasvár város településrendezési tervéhez kapcsolódóan 2005. szeptember 16-án régészeti terepbejárást végeztünk.

A város DK-i részén az üzemtől és transzformátorháztól D-re, az összefüggő erdőtömb DK-i sarkáig húzódó, a tervek szerint utcákkal határolt parcella K-i részén fedeztünk fel egy új lelőhelyet (Hrsz.: 0113/16). Jó látási viszonyok között, szántott területen, kevés késő középkori-kora újkori kerámiatöredéket gyűjtöttünk kb. 200×150 m-es foltban. A lelőhely a Cigányszer nevű hátrészen található, ahol kettős, É-D-i irányú, viszonylag keskeny (kb. 80 m) vonulat húzódik egymás mellett. E két jól látható kiemelkedésen figyeltük meg a feltehetően tanyára utaló telepjelenséget.

E lelőhelytől DNy-ra kb. 200 m-re, a Gyár-dombon, a két erdősáv határolta szűkületben három hasonló korú kerámiatöredéket gyűjtöttünk.

SOMOGYI KRISZTINA

411. Vasvár, Vörösmarty Mihály utca 2.

(Vas megye) Kú

2005. augusztus 9-én helyszíni szemlét tartottam a „préposti lak” nevű lelőhelyen. Az ismert régészeti lelőhelynek kb. 1/3-át a telekhatárig mintegy 60–100 cm mélységben elhordták, illetve elterítették. A telekhatáron álló kerítéshez nyomódott földből újkori edénytöredékeket és egy középkori kályhaszem töredékét gyűjtöttük. A telekre, a földmunkák helyszínére a tulajdonos nem engedett be.

Az akkor még gyümölcsöskertekben fekvő lelőhely most megsemmisült részét az 1990-es években Derdák Ferenc geodéta (Savaria Múzeum) felmérte.

KISS GÁBOR

412. Vác, Bécsi kapu

(Pest megye) Kö

2005. május 18. és június 30. között végeztük a középkori német város É-i városkapujának, a Bécsi kapunak a feltárását. A kaputorony három oldalfalának alapjait teljes hosszában, a Ny-i, Duna felőli falát kb. 2 m-es szakaszon bontottuk ki. A kb. 11×11 m külső szélességű torony É-i támadható oldalát az alapozás szintjén két lépcsőzetes tám-

pillérrel támasztották meg. Az alapozás a késő középkori járószinttől számítva kb. 120 cm mélységig ért le, alatta bolygatatlan barna homokos altalajt találtunk. A torony falai több mint 1,5 m szélesek, többnyire kemény, jó megtartású vulkáni kőből készültek. A torony egykori bejáratának helyén simára kopott köveket találtunk, melyek az egykori járószintet, azaz a kapu „küszöbének” magasságát jelzik. Az épület belsejében talált rétegek leletei alapján a torony – és a hozzá csatlakozó városfal – a 15. században, esetleg a 16. sz. második felében épülhetett.

BATIZI ZOLTÁN

413. Vác, Hal köz, Liliom utca 4.

(MRT 13/2 k. 31/65 lh.)

(Pest megye) R, Ú

2005 júniusában gázvezetékárokot ástak Vác É-i, Kisvác nevű részén, a Hal közben. Az 50 cm széles, 15 m hosszú árok földmunkáiról a kivitelező sajnós késve tájékoztatta a múzeumot, így a nagyrészt már betemetett árkot megfigyelni nem lehetett. A kidobott földből viszont késő rézkori (badeni kultúra) és 17–18. századi cserepeket, valamint állatcsontokat gyűjtöttünk.

A leletek a váci 31/65 sz. lelőhely DK-i irányú kibővülését jelzik.

BATIZI ZOLTÁN – KŐVÁRI KLÁRA

414. Vác, Kőhidi utca

(MRT 13/2 k. 31/10 lh.)

(Pest megye) B, LT

2005. március 24–29. között régészeti szakfelügyeletet láttam el a tervezett lakópark földmunkálatainál. A terület több mint 20 000 m², Vác belterületének ÉNy-i szélén, a Duna ártere feletti parton, a Buki-szigetre vezető úttól D-re található. A gázárkokat 50 cm szélességben, 110–120 cm mélyre ásták. Mindössze egyetlen helyen észleltem régészeti jelenséget: a Varsa köz alatt húzódó gázárkok É-i (Kőhíd utca felőli) végén. Két vörös paticsfolt sötétbarna, humuszos kultúrrétegben, de körülöttük beásás foltja nem rajzolódott ki. Leletet nem tartalmaztak, az árok szemben levő falában nem mutatkoztak. Ugyanakkor a lakópark teljes területén lehetett cserepeket gyűjteni az árkok kidobott földjéből. Hat meghatározott pontról bronzkori cserepeket gyűjtöttünk; egy ponton grafitos anyagú, fésűs díszű kelta fazék oldaltöredékét találtuk. A 2004 nyarán ismertté vált lelőhely a jelenlegi megfigyelések szerint jelentősen kiterjedt KDK-i irányba, a jövőben lakópark egészére.

KŐVÁRI KLÁRA

415. Vác, Március 15. tér

(Pest megye) Á, Kk

A 2005-ben és a korábbi években folyt feltárás alapján kijelenthetjük, hogy a mai Március 15. téren már az Ár-

pád-korban, valószínűleg a tatárjárás előtt is létezett egy jól keletelt, ismeretlen alaprajzú és anyagú templom, amelynek létezésére csak a köréje temetett, általunk feltárt, pontosan keletelt korai sírok utalnak. Feltehetően ennek pusztulása után épült fel a helyén, vagy közelében az első ÉK–DNy-i tengelyű kőegyház. A későbbiekben minden általunk ismert periódus ezt a tájolást követi. Ezen első, általunk ismert kőtemplom alapozásának több szakaszát, köztük támpillér nélküli ÉNy-i sarkát is megtaláltuk. Az egyik korai, jól keletelt temetkezés ennek az épületnek a Ny-i zárófala alá nyúlik. Feltehető hogy az első, pontosan keletelt templom a tatárjárás előtt létezett, és a pusztítás után a 13. sz. második felében betelepülő német telepések építették – már eltérő, pontatlanabb tájolással – az első ismert kőtemplomot. A későbbi periódusoknak több részlete került elő, de a leletanyag teljes feldolgozása előtt igen bizonytalan a keltezésük.

A középkor végén, talán a 15. században épült fel az a támpilléres, háromhajós egyház, amely – igaz, több átalakítással – a 18. sz. közepéig fennmaradt, és amelyet Oracsek Ignác 1755. évi felméréséről ismerünk. Az 1755–1762 között folyt barokk átépítés során a korábbi templom K-i felét, szentélyét és a hajó K-i negyedét elbontották, teljesen megsemmisítették, helyébe a korábbi falak kőanyagából és 18. századi téglából készítették altemplommal ellátott egyházat. Bizonyos, hogy az Oracsek-féle terven látható alaprajzot módosították, hiszen a nála látható falak mellett több, nála nem szereplő, ismeretlen rendeltetésű részletet is találtunk. Egy kései, 18. századi, É–D-i irányú temetkezés mutat arra, hogy az építkezés 1762. évi megszakítása, és a falak lebontása után egy rövid ideig még temetkeztek a templom környékére.

A temetőfal feltárt D-i, Ny-i és É-i bejáratai a – körítőfallal együtt – a 16–17. századra keltezhetőek. A leletek alapján bizonyos, hogy a fal megléte előtt ennek vonalán kívül is temetkeztek. A temetőfal DNy-i szakaszát a 18. században megújították, kissé kijebb tolva vonalát.

BATIZI ZOLTÁN

416. Vác, Szarvas köz 6.

(Pest megye) Kk, Kú

2005. március végén és április elején próbafeltárást végeztünk az egykori német város szélén elhelyezkedő telken (Hrsz.: 3066) a tervezett új ház alapterületén. Az L-alakú épület belsejében két, egymásra merőleges, és egyben egymással érintkező kutatóárokot húztunk. Az árkokban szinte mindenütt 18–20. századi beásásokkal, objektumokkal találkoztunk, melyek mélysége 2–3,7 m között váltakozott. Ezeket mind az altalajba ásták, szétrombolva az itt feltételezhető korábbi középkori rétegeket, objektumokat. Középkorra datálható jelenséget nem sikerült találni, viszont az újkori beásásokból számos 13–16. századi kerámiatöredék is előkerült.

BATIZI ZOLTÁN